

АНАЛІЗ ВЕРША «РАМАНС» МАКСІМА БАГДАНОВІЧА (1912) У ПЕРАКЛАДЗЕ
ВЕРЫ РЫЧ (1971, 2008)

А.А. Багданава, 2 курс

Навуковы кіраўнік – С.А. Давыдава, старшы выкладчык
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Паэзія з'яўляецца адным з асноўных тыпаў арганізацыі мастацкага маўлення нараўне з прозай [1, с. 390]. Яна здавён была часткай чалавечага жыцця, у тым ліку атрымала развіццё і ў беларускай літаратуры, цікавасць да якой з кожным годам расце. Адным з найбольш славутых беларускіх паэтаў з'яўляецца Максім Багдановіч. Набольш частымі ў яго творчасці сталі тэмы этнічнай свядомасці, філасофіі і любові. У апошнюю катэгорыю ўваходзіць верш «Раманс» (такжа вядомы як «Зорка Венера») [2], які з'яўляецца візытнай карткай паэта і ўжо стаў хрэстаматычным. Існуе шмат версій яго пераклада на англійскую мову, але найбольш аўтарытэтнымі можна лічыць пераклады брытанскай паэтэсы і перакладчыцы Веры Рыч. Пераклад 1972 года быў выкананы для анталогіі беларускай паэзіі «Like water, like fire» [3, с. 73–74], а пераклад 2008 года з'яўляецца ўласнай ініцыятывай перакладчыцы [4]. Для ацэнкі адпаведнасці перакладаў арыгіналу ў дачыненні зместа і эстэтычнага ўплыва на чытача выкарыстоўвалася катэгорыя адэкватнасці ці неадэкватнасці пераклада [5, с. 22–44], а ў дачыненні формы катэгорыя падпарадкаванасці ці незалежнасці пераклада [6, с. 100–108].

Тэмай верша выступае каханне да дзяўчыны, з якой лірычны герой павінны расстацца. Ён супрацьстаўляе светлае мінулае цягаснай будучыні праз выбар эмацыянальна афарбаванай лексікі (*светлыя згадкі; буду нудзіцца, любоў затаішы*). Гэты аспект захаваны ў абодвух перакладах у поўнай меры (*shining memories; live dearly, buried*). Цэнтральным ва ўсіх трох версіях з'яўляецца вобраз Венеры. У арыгінале выкарыстоўваецца словазлучэнне *зорка Венера*, якое ў літаратуры таго перыяду было асацыяванае з няшчасным каханнем, лёсам і пераменамі [7, с. 132]; у англійскай культуры такой рознабаковай сувязі няма, але захоўваецца пэўная асацыяцыя з каханнем праз вобраз аднайменнай дрэўнерымскай багіні.

З тэмы нашчаснага кахання вынікае мінорная танальнасць твора. У арыгінале яна набывае спакойны, размераны характар праз абмежаванае выкарыстанне сродкаў мастацкай выразнасці, выбар простае лексікі, паstraенне сказаў як канстатацый фактаў. Пераклады жа паўстаюць болей эмацыянальнымі і трагічнымі праз выкарыстанне узвышанай лексікі (*heaven; live dearly; brought in her wake* і г.д.), эпітэтаў, клічнікаў і болей складаных граматычных канструкцый. У большай меры гэта характэрна для версіі 2008 года, пераклад 1971 мае болей блізкую да арыгінала атмасферу.

І арыгінал, і пераклады напісаныя змяшаным трохстопным і чатырохстопным дактылем, у іх выкарыстоўваецца анафара. Даўжыня радкоў адной страфы у арыгінале суадносіцца як 11/10/11/7. Пераклады імкнуцца да гэтага, але змяшчаюць адхіленні ад узора (5 радкоў у кожным перакладзе). Аналагічная сітуацыя назіраецца з рыфмай. Арыгінальная формула АВАВ перадаана часткова: у перакладзе 1971 ёй адпавядаюць 3 страфы, астатнія маюць від АВАС і ААВА; у перакладзе 2008 2 страфы адпавядаюць арыгіналу, астатнія маюць від АВСВ і ААВА. Такім чынам, версія 1971 года бліжэй да арыгінала па форме, чым версія 2008 года.

Пры парадковым аналізе верша і яго перакладаў было вызначана, што версія 1971 года дастаткова блізкая да арыгінальнага тэкста, у той час як версія 2008 года дазваляе сабе большыя аўтарскія вольнасці. Гэтая адрознасць найбольш заўважна ў першай страфе. Абодва пераклады змяшчаюць болей сродкаў мастацкай выразнасці, але акрамя таго пераклад 2008 года мяняе час апавядання з мінулага на цяперашні, што вядзе да болей жывога і эмацыянальнага адчування сітуацыі. Таксама ў ім адбываецца значная змена як дэнататыўнага, дык і канататыўнага значэння 3 і 4 радкоў. *Помніш, калі я спаткаўся з табою, / Зорка Венера ўзышла.* ператвараецца ў *Do you recall when I first met, my dear one, / Venus new-risen above?* 'Ці памятаеш ты, дарагая, калі я ўпершыню сустрэў Венеру?'. Арыгінальнае рытарычнае пытанне ставіць на першае месца факт сустрэчы лірычнага героя з каханай, а ўсход зоркі з'яўляецца асацыяванымі абставінамі, якія праводзяць паралель паміж мінулым і цяперашнім; выказванне гучыць спакойна. У той жа час, у перакладзе 2008 года пытанне перастае быць рытарычным і ставіць акцэнт непасрэдна на зорке: факт

спаткання героя з гераіняй нават не ўзгадваецца. Лірычны герой быццам спрабуе навесці каханую на ўспаміны абыходным шляхам, гуляецца з ёй, какетнічае, што, безумоўна, надае сітуацыі эмацыянальнасці.

Такім чынам, абодва пераклады змяняюць стылістыку верша на болей паэтычную і трагічную праз выкарыстанне большай колькасці сродкаў мастацкай выразнасці і замену штодзённай, бытавой лексікі на паэтычна-ўзвышаную, то бок з'яўляюцца неадэкватнымі. Пры гэтым пераклад 1971 года з'яўляецца болей адэкватным, чым пераклад 2008 года. Што датычыцца формы, то абодва пераклады не захоўваюць яе ў поўнай меры, але заўважна імкненне аўтара да падабенства арыгіналу, праз што іх можна лічыць падпарадкаванымі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Николукин, А.Н. Литературная энциклопедия терминов и понятий [Текст] / А. Н. Николукин. – Москва : НПК «Интелвак», 2001. – 799 с. – 3000 экз. – ISBN 5-93264-026-X.
2. Выбраныя творы [Электронны рэсурс] // Музей Максіма Багдановіча. – Гродна, 2006–2026. – URL: <https://bagdanovichmuseum.by/vybranyya-tvory/1.html> (дата зварота: 17.02.2026).
3. Rich, V. Like water, like fire. An Anthology of Byelorussian Poetry from 1828 to the Present Day. [Text] / Vera Rich. – London : George Allen & Unwin Ltd, 1971. – 347 p. – ISBN 0-04-891041-4.
4. Rich, V. Maksim Bahdanovic (Translation): Romance [Electronic resource] / Vera Rich // AllPoetry. – [San Jose], 2001–2026. – URL: <https://allpoetry.com/poem/4559673-Maksim-Bahdanovic-Translation---Romance-by-Vera-Rich> (date of access: 03.01.2026).
5. Солодуб, Ю. П. Теория и практика художественного перевода [Текст]: Учеб. пособие для студ. лингв. фак. высш. учеб. заведений / Ю. П. Солодуб, Ф. Б. Альбрехт, А. Ю. Кузнецов. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 304 с. – 5100 экз. – ISBN 5-7695-1431-0.
6. Магомедзагиров, Р.Г. Методы и принципы поэтического перевода. Переводческие преобразования при переводе поэзии [Текст] / Р.Г. Магомедзагиров // Вестник РУДН. Русский и иностранные языки и методика их преподавания. – 2016. – №4. – С. 100–108. – 500 экз.
7. Абрамова, В.И. «Звезда Венера» в русской поэзии XX в.: мифопоэтическая символика [Текст] / В. И. Абрамова, Ю. В. Архангельская // Вестник Костромского государственного университета. – 2021. – Т. 27, №3. – С. 128–134.